

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

4. Quomodo primæ qualitates distributæ sunt per elementa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

Dices, id colligi bene ex eo, quod aqua calefacta producat in se frigus: hoc enim non facit mediante frigore formali: ergo mediante virtuali, & consequenter habet frigus virtuale.

Contra, quia falsa est consequentia; nam posset se reducere iterum ad frigus per formam suam substantialem.

30. *Confirmatur hoc*: quia quæro quomodo produxit in se illam qualitatem virtualem: non mediante alia qualitate virtuali, quia sic daretur processus in infinitum: ergo mediante forma sua substantiali: sed qua ratione posset per formam substantialem producere in se frigus illud virtuale, posset etiam in se mediante ea forma producere frigus formale: ergo non est necessarium frigus virtuale.

Quod si dicas frigus virtuale produci à generante in aqua, & conservari in ea à causa conservante aquam; similiter posset dici quod causa conservans aquam produceret in ipsa frigus formale, quando aufertur causa calefactiva; & sic etiam non est necessarium frigus virtuale.

Dices secundo: mixta habent huiusmodi qualitates virtuales: ergo & elementa.

Probatur antecedens, quia piper, & vinum formaliter frigida calefaciunt stomachum: non mediante calore formali, cum supponatur talem non esse in ipsis: ergo mediante calore virtuali.

Respondet, negando consequentiam; quia experientia constat mixta illa tales qualitates habere (si tamen eas habeant, & non producant potius illum calorem per suam formam substantialem) non autem constar idem de elementis.

Confirmatur hoc: quia non est experientia vlla, quod aqua calida frigeat aliud corpus quemadmodum vinum frigidum calefacit aliud corpus; sed potius experientia est de opposito: ergo non est idem dicendum de aqua, & vino quantum ad hoc. Deinde non constar experientia quod piper calefaciat se ipsum per calorem virtualem, sicut est de aqua calefacta quod frigeat se: ergo non est eadem ratio de ipsis.

QVÆSTIO IV.

Quomodo primæ qualitates distributæ sunt per Elementa.

31. *Sententiæ diversæ.* **M**irum est quam parum in huius quæstionis resolutione conveniant inter se authores. *Aliqui* putant duas qualitates in summo convenire cuilibet ex duobus extremis elementis, verbi gratia, igni calorem, & siccitatem; aliis vero duobus mediis convenire vnam qualitatem in summo, & alteram in gradu remissiori, verbi gr. aquæ frigus in summo, & humiditatem infra summum; æri vero humiditatem in summo, & calorem infra summum. Ita *Auerſa* q. 41. s. 8.

Alij existimant vnam tantum in summo qualitatem cuilibet convenire, & alteram infra summum; & in assignanda qualitate summa cuiuslibet elementi dissentiunt. Nonnulli putant æri ex se nullam qualitatem convenire, sed esse indifferentem ad quascumque. Varios alios dicendi modos relinquo videndos apud *Auerſam*, contentus proponere quid probabilius apparet iuxta experientiam, quæ in hac re videtur debere esse vnicum fundamentum; nam rationes nullæ possunt afferri præter congruentias aliquas parvi momenti, quales nulli ferè sententiæ deesse possunt.

CONCLUSIO I.

32. *Summus calor convenit igni, & summa etiam siccitas.* Hæc est *Auerſa* supra; & quantum ad calorem est communissima, ac etiam quantum ad siccitatem, præter quæ quod non afferatur siccitatem ignis esse summam.

Probatur experientia, quia non habemus experientiam quod vllum aliud elementum, aut mixtum sit calidius, aut magis siccum, quam ignis; nec est vlla ratio impediens, quo minus habeat utramque qualitatem in summo.

33. *Summa humiditas competit aquæ, & probabiliter etiam summum frigus.* Hæc quoad primam partem est plurimum antiquorum, quos sequitur *Arriaga*, & probatur experientia, quia non experimur vllum aliud elementum, aut aliud corpus esse humidius aqua; nec vlla ratio impedit quo minus sit humida in summo: ergo ita dicendum est. Probatur antecedens, quia si esset vllum aliud elementum humidius, maxime ær; sed omnino non habemus vllam experientiam, aut rationem quod ær sit humidior aqua; nec etiam tam humectat corpora sibi exposita; nec etiam tam facile potest aqua privari sua humiditate quam ær.

Dices: quod ær non tantopere humectet, non oriri ex defectu humiditatis, sed ex eo quod non sit substantia tam densa, quam sit aqua; & hinc etiam oritur quod possit facilius privari sua humiditate.

Contra, quia licet ignis sit secundum adversarios rarior quæ ær, magis tamen calefacit quam ær calefactus quantum potest esse, quia in se habet maiorem calorem quam ær: ergo quamvis ær esset rarior quam aqua, non obstante hoc, si haberet plus humiditatis, deberet magis humectare.

Confirmatur, quia quamvis densitas materiæ possit iuvare ut magis esset activa, & magis sentiretur qualitas ipsius, ut patet in ferro candenti, cuius calor magis sentiretur quam calor ignis, ut supponitur; tamen non est tanta differentia in densitate aquæ, & æris, ut possit sufficere ad eam notabilem differentiam in humectando, quam experimur inter aquam & ærem.

Alij dicunt, ærem apud nos nunquam habere humiditatem tantam, quantum exigit ex natura sua, quia à contrariis causis impeditur.

Sed contra, si apud nos nunquam habet tantam humiditatem, & propterea nulla experientia nostra possumus colligere quod exigit tantam, non est vlla alia via relicta, unde colligatur quod tantam exigit ex natura sua, quantum aqua.

Probatur secundo, sententia eorum qui dicunt quod summum frigus non competit aquæ: quia aliqua qualitas debet competere aquæ in summo secundum adversarios: sed nulla alia sic competit ipsi, præter humiditatem; si enim vlla alia, maxime frigus; sed hoc non, ut supponitur in eorum sententia.

Probatur secunda pars de frigore, quia experientia nulla constat aliquod aliud elementum esse frigidius, quam aqua sit ex natura sua, & quia quemadmodum ignis habet duas qualitates oppositas qualitatibus aquæ in summo, verisimile est quod aqua similiter habeat duas suas qualitates in summo.

34. *Dices*: experientia constat ex nimio frigore aquam congelari: ergo qualitas naturalis sua non est nimium frigus. Probatur consequentia, quia alias ex natura sua exigeret esse congelata; quod prorsus est absurdum, quia in tali statu non esset apta habitatio pro piscibus, nec pro navigatione, & aliis potioribus vlibus; pro quibus credendum est aquam à Deo fuisse creatam.

Confirmatur, quia nullam prorsus experientiam habemus, unde constat nobis aquam esse tam frigidam ex se, quam est dum congelatur, aut dum regnant influentiæ frigide celorum, ac æris: ergo non est dicendum quod ex se petat connaturaliter frigus in summo.

Respondet, negando antecedens: neque enim congelatio illa ex frigore solo provenit, sed ex aliis etiam qualitatibus tum in ea productis simul cum frigore.

Ad confirmationem respondeo, esse experientiam quod aqua quandoque sit tam frigida absque congelatione, ac cum congelatione præter saltē differentiam illam exigentiam, quæ oriri posset non ex maiori frigore, sed ex densitate eius.

Alij probant conclusionem quoad hanc partem, quia aqua est summe contraria igni, ut patet ex eo quod extinguit ignem: ergo debet habere frigus in summo, sicut ignis calorem.

Sed facile responderi potest, distinguendo antecedens: ratione

Igni convenit summus calor, & summa siccitas.

ratione frigoris, nego antecedens: ratione humiditatis & fluiditatis, aut alterius qualitatis suae, concedo antecedens, & nego consequentiam. Quod autem non ratione frigoris habeat summam contrarietatem patet; tum quia terra secundum multos ex aduersariis est frigida in summo, & tamen non tam contrariatur igni quam aqua; tum quia aqua calida non minus contrariatur igni contrarietate de qua hic loquimur, secundum quam scilicet extinguat ignem, & non possint pati contiguationem, tam bene, quam frigida: ergo non ratione frigoris, & caloris habent illam summam contrarietatem.

CONCLUSIO III.

35. Terra conuenit summa siccitas, & aliqua caliditas, non summa. Haec est Arriaga.

*Probat*ur prima pars, quia secundum authores communiter, aliqua ex primis qualitatibus debet ipsi conuenire in summo: sed nulla conuenit praeter siccitatem: ergo siccitas summa ipsi tribuenda est.

Confirmatur, quia si sumatur terra pura, ac remota ab humoribus aqueis admixtis ex applicatione maris, fluminum, fontium, & pluuiarum, omnino apparebit quantum fieri potest sicca, & hinc etiam videtur vocari in Scriptura nomine *arida*. Ex quo etiam patet ad argumentum quod opponi posset de partibus terrae, quas experimur humidas: hoc enim illis competit non ex natura sua intrinseca, sed ex admixtione, ut dixi, aliorum humidorum.

36. *Obijci*et: ignis magis exsiccat, quam terra: ergo est magis siccus, & consequenter terra non habebit summam siccitatem.

Respondeo, negando consequentiam; quia ignis non exsiccat magis ratione siccitatis, sed etiam ratione caloris maioris, & melioris applicationis.

*Probat*ur secunda pars conclusionis, quia alias frigus competeret tribus elementis, nempe aëri, aquae, & terrae, & calor vni tantum, nempe igni, quod non videtur proportionatum.

Deinde nulla est experientia, qua constat terram ex se habere frigus; & ex alio capite, siccitas videtur habere maiorem connexionem cum calore, quam cum frigore, quandoquidem non possumus reperire maiorem siccitatem, quam illam, quam habet ignis cum summo calore; neque maiorem humiditatem, quam illam quam reperimus cum aqua valde frigida, imò frigidissima secundum aduersarios. Et praeterea ad generationem rerum, quae producantur ex terra, magis videtur conducere quod terra habeat calorem quam frigus.

Dico: in specubus subterraneis, quo non peruenit actio Solis maximum sentitur frigus: ergo signum est quod terra sit valde frigida, & quod licet in partibus superioribus non sentiat tam frigida, id tamen oriatur potius ex actione Solis aliarumque causarum, quam ex natura terrae.

Confirmatur, quia summa grauitas terrae videtur exigere summum frigus: nam ex frigore videtur provenire grauitas. Hoc fundamento vitur *Auer*sa ad probandum non solum quod terra sit frigida, sed summè etiam frigida.

Respondetur, negando consequentiam: & sane in ipsis illis locis subterraneis, licet terra appareat frigida, non tamen apparet tam frigida esse quam aër; unde potius dicendum esset quod aër esset frigidus quam terra, & praesertim cum terra ex densitate sua, si esset frigidior, deberet sentiri etiam frigidior, maxime secundum Aduersarios, qui hanc ob causam dicunt, quod aqua sentiat humidior quam aër, quia licet non sit humidior secundum se, tamen quia est densior, sentitur frigidior.

Ad confirmationem, nego maiorem grauitatem provenire ex maiori frigore solummodo, alias nix, & aqua deberent esse grauiore lapide & plumbo, quod est absurdum.

CONCLUSIO IV.

36. Aër habet summum frigus, & humiditatem infra summum. Hoc est Sroscorn apud Plutarchum, lib. 1. de frigido.

Aër habet summum frigus, & humiditatem infra summum.

quos sequitur Galenus, Philo Indus, Cardanus, & Arriaga.

*Probat*ur, quia quantum ad humiditatem aliquam, omnes praeter *Aresum* tribuunt illam aëri; imò Peripatetici communiter dicunt aërem esse humidum in summo: quod si hoc non sit verum, ad minus concedenda est ipsi aliqua humiditas, quod etiam patet experientia, nam experimur aliquam humiditatem in aëre, praesertim absente Sole. Nec refert fundamentum *Aresis*, quod per aërem exsiccentur vestes: hoc enim non accidit vi siccitatis aëris, sed vel ob frigus constringens partes vestium, ratione cuius constrictionis humores aquei exeunt ab illo, vel ob calorem, quem habet aër non ex se, sed virtute Solis, & exhalationum calidarum intermixtarum, quo calore resoluuntur humores isti aquei in vapores, & discedunt à vestibus. Unde experientia constat, quod quo magis calidus est aër, eo citius fiat exsiccatio. Quod vero humiditas aëris non sit summa, quidquid dicat communior sententia, probatur sufficienter; quia nec experientia, nec ratio id suadet, sed potius experientia fauet opposito.

37. *Probat*ur conclusio, quoad frigus, tum quia in media regione aëris ubi minus subiacet contrariis calefacientibus, sentitur aër esse frigidus etiam in aestate, ut experiantur qui altissimos montes subeunt; ex quo fit etiam, ut conseruentur nives toto anno in aliquibus montium cacuminibus: tum etiam quia in specubus subterraneis aër sentitur frigidus valde: tum denique, quia alia qualitas in summo ipsi attribui nequit: quod enim habeant calorem in summo aut siccitatem, aut humiditatem, nulla prorsus ratione, aut experientia colligi potest, ut iam dixi de humiditate.

*Obijci*et cum *Auer*sa: cuilibet elemento conuenit distincta combinatio primarum qualitatum: ergo quandoquidem combinatio frigoris, & humiditatis conueniat aquae, non debet conuenire aëri.

Respondeo, negando antecedens: nam ut ante dixi, eadem combinatio conuenit terrae, & igni: ergo eadem potest conuenire aquae & aëri. Deinde eatenus debet dici quod combinationes qualitatum conueniant elementis, quatenus id colligitur ratione, aut experientia: nulla autem ratio, aut experientia docet non posse eandem combinationem conuenire diuersis elementis.

Dico: possibilis est combinatio humiditatis, & caloris, ergo debet dari: sed non datur in vlllo elemento nisi in aëre, ergo datur in aëre.

Respondetur, negando consequentiam; quia non omnis possibilis combinatio primarum qualitatum debet dari, alias daretur combinatio siccitatis summae & caloris infra summum, qualis non datur secundum *Auer*sam: & deinde deberet dari combinatio humiditatis summae & caloris summi, qualis etiam secundum eundem non datur, sicut nec combinatio frigoris summi & humiditatis summae.

Non adduxi Philosophum pro, aut contra vllam ex his conclusionibus, tum quia non desunt diuersa loca ipsius, quae pro qualibet fere sententia citari possint, ut propterea nihil hic determinasse videatur; tum quia res est experientiae magis quam rationis, & propterea minus dependens ab auctoritate, nisi quatenus adduceretur auctoritas in confirmationem alicuius experientiae, quae alias negaretur nisi probaretur auctoritate; quod non contingit in proposito.

CONCLUSIO V.

38. Probabilissimum est praeter duas qualitates nullam aliam ex quatuor primis conuenire vlli ex elementis ex natura sua intrinseca. Haec est *Auer*sa, sect. 8. contra Conimbricenses hic putantes praeter gradus qualitatis remissae conuenientis elementis, etiam ipsis conuenire tot gradus qualitatis oppositae, quod desunt isti qualitati remissae: v.g. si aquae conueniunt sex tantum gradus frigoris, ipsi etiam secundum hoc conueniunt duo gradus caloris.

*Probat*ur principaliter, quia nullum est indicium, unde colligatur quod ex natura sua exigant aliam qualitatem: ergo non debet asseri.

Confirma

Confirmatur, quia secundum Philosophum nō omnia elementa sunt sibi inuicem assymbola, id est, conuenientia in aliqua vna qualitate, sicut terra conuenit cum igne in siccitate: sed hoc esset falsum, si præter duas haberent tertiam, vt patet.

Respondent aduersarij, Philosophum intelligendum de conuenientia in aliqua qualitate notabili, & sensibili.

Contra primo, quia gratis sic explicatur.

Secundo, quia si non habent conuenientiam in aliqua qualitate sensibili, vnde colligitur quod vlla ratione habeant talem conuenientiam?

Obiicit: si aqua verbi gratia non haberet cum sex gradibus frigoris, verbi gratia, duos caloris, sequeretur quod ignis in instanti absque successione produceret in ea duos gradus caloris; quia ratio successione in calefactione oritur ex resistentia formæ incompatibilis; sex autem gradus frigoris non sunt incompatibiles cum duobus caloris, vt patet: ergo producerentur illi duo gradus in instanti.

Respondeo: si successio solum oriatur ex incompatibilitate formæ contrariæ, concedendo sequelam: nec id est vllō modo inconueniens.

CONCLUSIO VLTIMA.

Omnes qualitates primæ symbolice sunt eiusdem speciei. *38. Omnes qualitates primæ symbolice, id est, eiusdem nominis, verbi gratia omnes calores, omnes frigiditates, sunt eiusdem speciei in quocumque subiecto; & præsertim hoc est verum de qualitatibus per se competentibus elementis & mixtis. Hæc est communissima.*

Probat, quia non sunt multiplicandæ species rerum absque necessitate: sed non est vlla necessitas rationis, authoritatis, aut experientie multiplicandi specie huiusmodi qualitates, sed potius quantum ad experientiam omnem & rationem, constat, quod non habeant vllam distinctionem præter maioris, aut minoris intensiōis, ac extensionis.

Dixi autem id esse præsertim verum de qualitatibus huiusmodi per se competentibus corporibus sublunariis, quia mihi non tam certū est quod calor à sole productus, sit eiusdem speciei cum calore ignis, quia quantum ad mutationem quam sentimus in tactu nostro, inter vtrumque calorem videtur esse alia differentia præter maiorem, aut minorem intentionem: sed hoc relinquo cuiuscumque propriæ reflexioni. At quantum ad rationem existimo nullam esse, quæ prober diuersitatem specificam etiam inter calorem solarem, & ignis.

Dices: sub sole extinguitur ignis: ergo calores solis, & ignis distinguuntur specie, quia alias non deberet extinguī ignis.

Respondeo, negando consequentiam, quidquid sit de antecedenti (de quo sane dubito, si ad sit pabulum sufficiens ad conseruationem ignis) nam illa destructio ignis posset prouenire ex aliis qualitatibus introductis aut in ipso igne, aut in pabulo ipsius.

Dices secundo, calor elementaris destruit plantas, quas conseruat solaris: ergo distinguuntur specie.

Respondeo negando consequentiam, quia destructio plantarum posset prouenire, vel ex nimia, vel mala applicatione caloris elementaris, & non ex diuersitate specifica ipsius, vnde etiam calor Solis immodicus eas destruere solet sapissime.

QVÆSTIO V.

An Elementa in se inuicem conuerti possint.

40. *R* *Vnus hic cap. 6. quæst. 1. putat elementa symbola, quæ scilicet, conueniunt in aliqua qualitate, posse immediate in se inuicem conuerti, vt terra in ignem, aqua in aërem, non posse vero dissymbola, id est, quæ non conueniant in aliqua qualitate, vt aquam & ignem. Auerſa sectio. existimat quodlibet elementum in quodlibet immediate conuerti posse. Arriaga opinatur nullum in alterum posse immediate conuerti, licet quodlibet possit conuerti in quodlibet mediate, suppo-*

sito scilicet quod prius conuertatur in aliam substantiam.

CONCLUSIO I.

Non omne elementum potest in se aliud elementum immediate conuerti sine symbolo, sine dissymbolo: est Arriaga contra Ruum, ac Auerſam.

Non omne elementum potest in se aliud elementum immediate conuerti sine symbolo, sine dissymbolo: est Arriaga contra Ruum, ac Auerſam.

Probat experientia, quia quantumvis aqua, aer, & terra sint sibi inuicem optimè applicata, non constat tamen quod vllum ex illis augeatur per conuersionem alterius in se. Quod ad ignem vero attinet, in primis non apparet quod possit in se conuerti aquam, nec in aquam immediate conuerti; quandoquidem ad applicationem aquæ ad ignem, ignis ipse extingui solet sine augmento aquæ, sed potius cum vtriusque destructione: Sed nec aërem conuerti solet in se, alias posset per applicationem aeris solius conseruari, quemadmodum potest per applicationem ligni, aliarumque materiarum, ex quibus immediate generari ipsum videmus. Nec etiam videtur quod per aërem conuerti possit: nam si aer sit calidus & humidus, non potest destruere vllam partem caloris ignis, & per humiditatem ipsius non videmus vnamquam aliquid remitti de siccitate ignis: quomodo ergo poterit conuerti in se immediate ignem?

41. *Quod si aer sit frigidus, profecto apud nos non est frigidior aqua: ergo non poterit magis quam aqua diminueri calorem ignis. Adde nulla experientia constare, quod aer applicatus igni ipsum in se immediate conuertat. Fortassis autem ignis posset immediate conuerti in se terram, quia potest augere calorem terræ vsque ad gradum dispositiū ad formam suam, si calor dicatur esse vna ex qualitatibus propriis terræ; & potest destruere frigus ipsius, si dicatur terra esse frigida & non calida. Fateor tamen hanc rationem non sufficere, quia quæ ratione posset producere in terra tantum caloris, quantum sufficit pro dispositione ad formam suam, posset etiam in cineribus; tamen non potest conuerti cineres in se, vt patet experientia.*

Confirmatur totum hoc, specialiter contra Ruum, quia licet ex elementis symbolis, quæ conueniunt in aliqua qualitate, illud quod haberet plus qualitatibus symbolæ, posset fortassis conuerti alterum, quod minus haberet, vt dixi iam de igne respectu terræ; tamen quod minus habet non videtur vlla ratione posse conuerti alterum quod magis habet.

Obiicit, elementa habent qualitates, secundum quas possunt in se inuicem agere: ergo possunt immediate se inuicem conuerti.

Respondeo distinguendo antecedens: secundum quas possunt agere sufficienter in se inuicem ad conuersionem mutuam immediatam, nego antecedens: secundum quas possunt agere insufficienter ad hoc, tranſeat antecedens, quia non apparet quomodo terra possit agere in ignem per qualitates primas, cum nullam habeat qualitatem primam maioris intensiōis quam ipsemet ignis: & eadem ratio est de aere respectu aquæ, loquendo de aere inferioris regionis, qui non est frigidior, nec humidior quam aqua. Et si dicatur esse calidus, certe nec humidior quam aqua. Et si dicatur esse calidus, certe non habet virtutem reducendi aquam ad tantum calorem ad quantum ipsum reducit ignis, nec tamen calor ab igne productus sufficit ad destruendam aquam; nec consequenter potest esse dispositio sufficiens ad aliam illam formam substantialem: ergo multo minus ad hoc sufficeret calor ab aere in eo productus.

42. *Obiicit secundo*: exigua gutta aquæ in magnum rogi iniecta conuertitur in ignem: ergo male diximus aquam non conuerti in ignem.

Respondeo negando antecedens: conuertitur enim prius in fumum, aut aliam aliquam substantiam.

Confirmatur hoc, & simul conclusio: quia quando aqua, & ignis agunt in se inuicem, necessarium est, vt prius producat temperamētum quatuor qualitatū in elemento conuertēdo in eo gradu, in quo est dispositio ad aliquam formam alterius elementi, aut mixti, quam in eo gradu, in quo est dispositio aut ad aquam, aut ad ignem: ergo prius produci debet forma aliqua mixti, aut alterius